

LESBRIEF

DONI EN DE KRACHT VAN DE BLAUWE VEER

Informatie & tips

Over het boek

Als Doni in het bos wordt overvallen door krijgers van een vijandige stam, verandert zijn leven voorgoed. Voor hij begrijpt wat er gebeurt, vaart hij op een schip de oceaan over. Als hij in Suriname aankomt, wordt hij als slaaf verkocht. Op de plantage sluit hij vriendschap met de zoon van de plantagehouder en met Ella, die daar ook woont. Toch blijft hij denken aan thuis en hij wil dolgraag terug naar zijn familie. Van de medicijnman in zijn dorp heeft Doni geleerd dat een blauwe vogelveer hem bijzondere krachten kan geven. Die wil hij gebruiken om te ontsnappen van de plantage en zijn familie terug te vinden.

Deze lesbrief bevat opdrachten waarmee leerlingen vanaf groep 5 aan de slag kunnen gaan.

Praten over het slavernijverleden

Het boek *Doni en de kracht van de blauwe veer* is een fictief verhaal, gebaseerd op de familiegeschiedenis van de schrijver. Dit verhaal is een goede aanleiding om slavernij in de klas bespreekbaar te maken. Dit kan een lastig en pijnlijk onderwerp zijn, maar met deze tips sta je steviger in je schoenen.

Tip 1. Blijf dicht bij de beleving van de leerlingen

Vraag leerlingen naar hun eigen gevoelens, alles wat ze zeggen is goed. Wees daarbij niet te bang om persoonlijke vragen te stellen. Vraag bijvoorbeeld: Wat voel je als je dit leest? Waar word je boos van, waar schrok je van? Wat zou je tegen Doni willen zeggen?

Tip 2. Geef dialoog de ruimte

Als je vraagt naar de mening, gevoelens en ervaring van de leerlingen, houd dan je eigen mening voor je en vraag door. Spreek met elkaar spelregels af voor een fijne dialoog, bijvoorbeeld dat iedereen mag zeggen wat hij vindt. Laat leerlingen op elkaar reageren en blijf hierbij ook weer

Auteur

Dwight van van de Vijver

Illustrator

Floor van het Nederend

ISBN: 9789045124674

Em. Querido's Uitgeverij/
Singel Uitgeverijen,
Amsterdam 2022

LESBRIEF

DONI EN DE KRACHT VAN DE BLAUWE VEER

Informatie & tips

bij hun eigen gevoel: waarom vinden of voelen zij dat? Kennen leerlingen kinderen die zelf zijn gevlucht of zitten er leerlingen in de klas die vanuit een onveilig land naar Nederland zijn gekomen? Vraag die leerling bijvoorbeeld wat ervoor zorgt dat hij zich hier nu prettig voelt.

Tip 3. Ga samen op onderzoek uit

Met het boek als uitgangspunt kun je de leerlingen vragen wat ze al weten over dit onderwerp. Weten ze bijvoorbeeld wat tot slaaf gemaakt zijn? Wat vinden de leerlingen belangrijk om nog te weten? Hoe kunnen ze daarachter komen? Schrijf alle vragen op en ga samen op zoek naar de antwoorden.

Tip 4. Sluit aan bij wat de klas weet

Hoeveel de leerlingen over dit onderwerp weten, verschilt per klas. Sluit daarbij aan door uit te gaan van de vragen die leerlingen zelf hebben. Zorg wel dat de basiskennis voor iedereen duidelijk is, door vragen te stellen als: Wat weet je van het slavernijverleden? Wist je dat dit echt gebeurd is? Praat je er thuis weleens over? Weet je wat Ketikoti is? Vier je dat? Weet een aantal leerlingen meer over het slavernijverleden? Laat hen er dan over vertellen.

Tip 5. Nodig een gastspreker uit

Een expert of familielid uitnodigen die over het slavernijverleden in zijn/haar familie kan vertellen, werkt vaak goed omdat leerlingen zich (net als bij Doni) dan kunnen inleven in het onderwerp. Laat leerlingen vragen voorbereiden die ze tijdens het bezoek kunnen stellen.

Gebruik de informatie op de volgende pagina om meer te vertellen over het slavernijverleden

Deze tips zijn tot stand gekomen in samenwerking met stichting Discussiëren kun je leren.

Algemene informatie over slavernij

In 2023 is het 160 jaar geleden dat de slavernij in Nederland werd afgeschaft. Dat wordt elk jaar op 1 juli gevierd tijdens de feestdag Keti Koti. In de 17e eeuw speelde Nederland een grote rol in die slavernij. Als tophandelaar in de wereld verscheepten Nederlandse koopmannen van de WIC (West-Indische Compagnie) en de VOC (Verenigde Oost-Indische Compagnie) van alles: kruiden en tabak, maar ook mensen.

De Nederlandse schepen haalden in West-Afrika mannen, vrouwen en kinderen op en verscheepten ze naar Zuid-Amerika. Maandenlang zaten de tot slaaf gemaakten aan boord en niet iedereen overleefde de zware tocht. In Zuid-Amerika werden ze verkocht aan plantage-eigenaren en moesten ze hard werken op de velden.

De werkweken waren lang en zwaar: 60 tot 100 uur per week werken was normaal. Ook kregen de tot slaaf gemaakten regelmatig zware straffen en woonden ze in slechte huizen.

De producten die van de plantages kwamen, zoals suiker, koffie en tabak, werden door de schepen naar Nederland gebracht en voor veel geld verkocht. De Nederlandse handelaren verdienden hier veel geld mee.

Wereldwijd waren er in totaal tussen de 11 en 13 miljoen mensen tot slaaf gemaakt. Nederland verhandelde naar schatting bijna 600.000 mannen, vrouwen en kinderen. In 1814 verbood Nederland de slavenhandel, maar veel slaven bleven wel op de plantage werken. Het houden

van slaven is verboden sinds 1 juli 1863.

Op die dag vieren we nu Keti Koti, dat letterlijk betekent: verbroken ketenen. Dat verwijst naar de boeien waarmee de tot slaaf gemaakten vastgezet werden.

Belangrijke woorden

Tot slaaf gemaakten (in plaats van slaaf)

In het verhaal wordt gesproken over slaven. Tijdens de slavernij was dit een gangbaar woord. Nu ligt dat woord gevoelig, omdat niemand als slaaf geboren wordt en het ook niet iets is waar je zelf voor kiest. Daarom spreken we nu over tot slaaf gemaakten.

Wit (in plaats van blank)

Lang zeiden we blank bij het benoemen van een huidskleur. Maar daaruit spreekt vanwege het koloniale verleden een superioriteit ten opzichte van mensen met een zwarte huidskleur. Daarom wordt steeds vaker de term wit gebruikt.

Meer weten?

- [Het Tropenmuseum](#) heeft twee gratis online lessen over oneerlijke handel en racisme voor groep 7 en 8.
- In deze [Klokhuisaflevering](#) gaat Dolores op zoek naar de plek in Afrika waar haar tot slaafgemaakte familie oorspronkelijk vandaan komt.
- De tv-serie [De Slavernij Junior](#) bevat zes afleveringen over slavernij vroeger en nu.
- Op de website [Slavernij en jij](#) van het NiNsee vinden leerlingen meer informatie over dit onderwerp.

Ontwikkelingsgebied

Luistervaardigheden,
creatieve vaardigheden

Nodig

Voorleesfragmenten, papier
en tekenmateriaal

Duur opdracht

30 tot 40 minuten

Individueel en klassikaal

Lessuggestie 1

Luister en teken

Het verhaal over Doni speelt zich af in een wereld die veel leerlingen niet kennen. Maar als ze het verhaal lezen, maken ze zich er misschien wel een voorstelling van. Kies een van onderstaande voorleesfragmenten uit en lees het klassikaal voor. De leerlingen gaan vervolgens aan de slag om die situatie te tekenen. Herhaal dit eventueel met een van de andere voorleesfragmenten.

Zijn de tekeningen af? Bespreek dan wat de leerlingen hebben getekend. Vragen die je kunt stellen zijn:

- Wat heb je getekend en waarom?
- Waarom denk je dat het er zo uitziet?
- Als je de tekeningen vergelijkt, wat valt dan op?
- Hoe zou dat komen?

Voorleesfragment 1

Tussen het groen kwam de punt van een speer tevoorschijn. Doni's hart ging flink tekeer en het zweet droop van zijn hoofd. Hij zag nu ook een schild tevoorschijn komen. Een schild met een beschildering die hij niet kende. Een lange, slanke man stapte uit de bosjes. Op zijn gezicht was met witte verf een masker geschilderd. Het leek het meest op een doodshoofd.

Voorleesfragment 2

Doni kon zijn ogen niet geloven toen het bos opeens ophield en hij de eindeloze grijsblauwe vlakke zag. Het vreemdst waren de enorme houten bouwwerken die op het water dreven. Het water ging heen en weer en maakte een angstaanjagend geluid. Zelfs Tirza was er stil van. Niet ver van hen vandaan zaten meer dan honderd mannen, vrouwen en kinderen in het zand. Ze waren aan elkaar vastgeketend. Niet met touwen, maar met ijzeren kettingen. Ze keken verslagen voor zich uit, alsof ze iets heel ergs meegemaakt hadden en geen hoop hadden nog te kunnen ontsnappen.

Voorleesfragment 3

Dezelfde avond stond het drietal helemaal achter in de plantage, bij een riviertje aan de rand van het bos. Ze waren ernaartoe geslopen zodra iedereen op de plantage sliep. Ella had stiekem wat te eten meegenomen uit de keuken van het grote huis, want ze zouden dagenlang onderweg zijn. Maurits was thuis naar bed gegaan en toen zijn ouders dachten dat hij sliep was hij er door het raam vandoor gegaan. Het was een mooie, heldere avond. De sterren fonkelen aan de hemel alsof Anana het pad voor ons wil verlichten, dacht Doni.

'Luister, kleine Doni. Jij bent een slimme jongen.

Gebruik je hart.'

'Mijn hart? Mijn hoofd bedoel je.'

'Nee, kleine vriend. Je hart.'

Doni en Tirza moesten met de vrouwen en kinderen op de grond gaan zitten. Ze zagen hoe de mannen via de stenen trap de kade op kwamen, nog steeds geboeid met zware ijzeren kettingen die weglopen onmogelijk maakten.

'Hun handen en voeten zijn geboeid,' zei Tirza.

'Maar hun zielen zijn vrij.'

'De andere kinderen willen nooit met me spelen,' zei Maurits. 'Waarschijnlijk omdat ik er anders uitzie.' 'Daar zijn ze toch wel aan gewend?' zei Ella. 'Nou, ze vinden mijn haren gek, en mijn kleren ook. Maar ik moet deze kleren aan van mijn moeder. Ik zou soms ook gewoon buiten willen spelen in mijn blote bast.' 'Dat begrijp ik wel. Tegen mij doen de andere kinderen soms ook stom. Ze zeggen dat God geen verf meer had om me af te schilderen en dat ik daarom zo licht ben.' Ella zuchtte.

'Hoe lang is het alweer geleden dat we met dezelfde boot naar Suriname kwamen, kleine Doni? Mijn handen en voeten waren geboeid. En dat zijn ze nog steeds, al zie je de boeien niet meer. Jij loopt hier rond alsof je vrij bent, Doni, maar dat ben je niet.'

Doni kon met iedereen hier goed opschieten, maar aan de basja had hij een hekel. Het was een gemene man die zijn eigen mensen veel pijn deed door ze vreselijk te straffen. Vaak nog harder dan de eigenaar van de plantage. Donker vanbuiten, wit vanbinnen, werd er gezegd. De slaafgemaakten noemden hem daarom ook wel 'meneer Kokronoto', meneer kokosnoot.

'Ik weet nog niet hoe. Maar in het bos wonen mensen in vrijheid. Wil jij daar niet heen?' 'Nee,' zei Ella direct. 'Nee?' vroeg Doni. 'Nee, natuurlijk niet. Kijk dan naar me!' 'Wat bedoel je?' 'Ik hoor daar niet! Ik ben te donker voor de witte mensen maar ook te licht voor die van ons. In het bos zullen ze me nooit accepteren!'

'Hoor je wat je zegt, Ella? "Onze mensen." Het zijn onze mensen! We zijn één!'

'Waarom wilde je eigenlijk weglopen? Waar ging je naartoe? Je hebt het hier toch goed? Dankzij mijn zoon ben je hier, want hij wilde dat ik jou kocht. Je wil niet weten waar je terecht had kunnen komen. Je zou ons dankbaar moeten zijn!' Doni voelde een brok in zijn keel. Niet van verdriet maar van woede.

De oude man had nog nooit gehoord van een vriendschap tussen een jongen met de kleur van de nacht en een witte jongen met rode wangen. Hij wees naar Doni en Ella. 'Vriendschap kent geen kleur,' zei hij.

LESBRIEF

DONI EN DE KRACHT VAN DE BLAUWE VEER

Lessuggestie 3

LET OP!

Bij het beantwoorden van deze vragen gaat het er vooral om dat leerlingen een globaal beeld krijgen van de reis van Doni. Als de leerlingen de vragen beantwoord hebben, zetten ze stipjes op de kaart die ze verbinden. Zo zien ze welke reis Doni heeft afgelegd. Daarna kunnen ze de wereldkaart zelf creatief invullen, door te tekenen of schilderen. Ook markeren ze waar ze zelf wonen.

5. Waar is het moeras van de vrije Afrikanen?

De mannen die Doni de weg helpen vinden, zeggen tegen hem dat hij verder moet lopen langs het water en dat 'de zon twee keer gaat slapen'. Hoe lang zal Doni onderweg zijn? Hoeveel kilometer kan hij dan afleggen? Tip: normaal wandel je 4 tot 5 kilometer per uur, maar zou je ook zo snel kunnen lopen door een moeras, als je moe bent? En welke kant zal Doni oplopen? Het binnenland in? Of juist terug naar de kust?

Als alle leerlingen de opdracht af hebben, kun je de opdracht klassikaal nabespreken. Vragen die je kunt stellen zijn:

- Wat denk je als deze reis ziet?
- Heb je zelf weleens zo'n lange reis gemaakt?
- Wat dat ook met de boot/lopend, of anders?
- Hoe zou Doni zich gevoeld hebben tijdens deze reis?
- Waarom denk je dat?

TIP!

op nl.geneanet.org
kun je zien waar
anderen met jouw
achternaam wonen

Verdiepingsopdracht

Vraag leerlingen waar op de wereld hun familiegeschiedenis begint. Misschien weten ze dat zelf al, anders kunnen ze het thuis vragen. Ze kunnen proberen om antwoord te vinden op de vragen:

- Waar kwamen mijn opa's en oma's vandaan?
- En de generatie daarvoor, waar woonde zij?
- Zijn er verhalen bekend over familieleden die in andere delen van Nederland of de wereld woonden?
- Wat is het verhaal van hun reis?
- Zegt mijn achternaam iets over waar ik vandaan kom?

Als de leerlingen meer weten over hun eigen familiegeschiedenis, kunnen ze opzoeken waar die plekken op de wereldkaart liggen. In een andere kleur kunnen ze die toevoegen aan hun wereldkaart. Bekijk vervolgens klassikaal alle wereldkaarten. Zijn er overeenkomsten tussen leerlingen? Praten ze thuis weleens over hun familiegeschiedenis? Welke verhalen kennen ze en vinden ze het belangrijk om die te kennen?

WERKBLAD

DONI EN DE KRACHT VAN DE BLAUWE VEER

Een wereldreis

Beantwoord deze vragen en zet puntjes op de landkaart.

1. Waar woont Doni?
2. Woont hij daar aan de kust of in het binnenland?
3. Waar wordt Doni met de boot naartoe gebracht?
4. Waar is plantage Breukelerwaard?
5. Waar is het moeras van de vrije Afrikanen?

Verbind de puntjes, zodat je de reis ziet die Doni aflegt.

Klaar? Vul de wereldkaart in zoals jij wilt. Teken de boot waarmee Doni de overtocht maakte, geef de zee en het land kleur en laat zien waar jij zelf woont.

